

Annarchisme

Dr. Eltzaacher,

A NARCHISME

DR. ELTZBACHER

Ik doe geen voorstellen, ik maak geen veronderstellingen, ik zet uiteen.

DE LEER VAN

WILL. GODWIN

P. H. Mithenkou

Abro. ELTZ
296

ANARCHISME
Dr. P. Eltzbacher

Dok. Vrij Soc. nr. 296

Algemene beschouwing

1. William Godwin werd in 1756 te Wisbeach, Cambridgeshire, geboren. Vanaf 1773 studeerde hij te Hoxton in de theologie. In 1778 werd hij predikant te Ware, Hertfordshire, 1780 te Stowmarket, Suffolk. In 1782 gaf hij zijn betrekking op. Van toenaf leefde hij als schrijver te Londen. Daar stierf hij in 1836.

Godwin heeft talrijke geschriften op het gebied van filosofie, sociologie, als ook vertellingen, treurspelen en boeken voor de jeugd uitgegeven.

2. Godwins leer over Recht, Staat en Eigendom is voornamelijk vervat in de twee delen van zijn werk: An enquiry concerning political justice and its influence on general virtue and happiness (1793).

"De druk van dit werk" zegt Godwin zelf, "werd lang voor zijn voltooiing begonnen. Gedurende zijn voortgang zuiverden en verdiepten zich de opinies van de schrijver. Het gevolg hiervan zijn enkele tegenspraken. Reeds bij het begin van zijn werk had hij begrepen, dat alle regering noodzakelijk onze volmaking tegenwerkt; maar hoe verder hij kwam, des te meer erkende hij de draagwijdte van deze stelling en des te helderder begon hij de natuur van het geneesmiddel in te zien" 1). - Hier is de leer van Godwin uitsluitend in de ontwikkelde vorm gegeven, die zij in het tweede deel van zijn werk vertoont.

3. Zijn leer over Recht, Staat en Eigendom noemt Godwin niet anarchisme. Toch verschrikt hem dit woord niet. "Het anarchisme is een vreselijk kwaad, maar het despotisme is vreselijker. Waar het anarchisme honderden heeft getroffen, daar heeft het despotisme miljoenen en nog eens miljoenen geofferd en daardoor slechts onwetendheid, misdaad en ellende bestendig. Het anarchisme is een kortstondig kwaad, maar het despotisme is haast onsterfelijk. Het is zonder twijfel een

1) Godwin, p. IX-X.

ontzettend geneesmiddel voor een volk, toe te geven aan al de woedende hartstochten, totdat de aanblik van hun uitwerkingen de rade nieuwe kracht schenkt; maar zo ontzettend als het geneesmiddel is, zo zeker helpt het" 1).

II. Grondslag

VOLGENS GODWIN IS ONZE HOOGSTE WET HET WELZIJN VAN DE GEMEENSCHAP.

Wat is het welzijn van de gemeenschap? "Zijn wezen is afhankelijk van het wezen van onze ziel" 2). Het is onveranderlijk; zolang de mensen mensen zijn, blijft het zichzelf gelijk 3). "Bevorderd wordt het 't meest door al datgene, wat onze kennis uitbreidt, onze deugd aanspoort, ons met een edel gevoel van onafhankelijkheid vervult en zorgvuldig elke hindernis voor onze daden uit de weg ruimt" 4).

Het welzijn van de gemeenschap is onze hoogste wet. "Plicht is niets anders dan de wijze, waarop een wezen het best voor het algemene welzijn kan worden aangewend" 5). "Gerechtigheid omvat alle zedelijke plichten" 6). "Wanneer ze iets zal betekenen, dan is het gerecht, dat ik zoveel mogelijk tot het welzijn van de gemeenschap bijdraag" 7). "Deugd is de wens, het welzijn van alle redelijke wezens te bevorderen, en de graad van de deugd beantwoordt aan de intensiviteit van deze wens" 8); "de hoogste volmaking van dit gevoel bestaat in een goedmoedstoestand, waarin ons het goede, dat anderen doen, even gelukkig maakt als dat, hetgeen wijzelve doen" 9).

'De waarlijk verstandige mens' 10) streeft slechts naar het welzijn van het geheel. Hem drijft noch eigenbaat, noch ambitie, noch de zucht naar eer, noch die naar roem. Hij kent geen ijverzucht. Niet de vergelijking van hetgeen hijzelf heeft bereikt met hetgeen anderen bereikten, berooft hem van zijn

1) Godwin, p. 548-549; 2),, ,p. 90; 3),, ,p.150;
4) ,, ,p. 90; 5) ,, ,p.110; 6),, ,p.150-80;
7) ,, ,p. 81; 8) ,, ,p.254; 9),, ,p.360-361;
10),, ,p. 361.

rust, maar de vergelijking ervan met datgene, wat in het algemeen bereikt worden moet. Hij voelt zich verplicht naar het welzijn van het geheel te streven; maar dit welzijn is zijn enig doel, wordt het door een andere hand dan de zijne verwezenlijkt, dan voelt hij zich niet teleurgesteld. Allen beschouwt hij als medewerkers, niemand als mededinger" 1).

III. Recht

I. MET HET OOG OP HET WELZIJN VAN DE GEMEENSCHAP VERBERPT GODWIN IN HET ALGEMEEN, NIET SLECHTS BIJVOORBEELD VOOR BIJZONDERE NAAR RUIMTE EN TIJD BEPAALDE TOESTANDEN, HET RECHT.

"..... Het recht is een inrichting van de meest verderfelijke uitwerking" 2). "Het gevolg van deze inrichting is, dat als men eenmaal is begonnen wetten te geven, men niet zo gemakkelijk aan een einde komt.... Geen menselijke handeling was ooit dezelfde als een andere handeling, of had dezelfde nuttigheid of schadelijkheid.... Wanneer zich nieuwe gevallen voordoen, toont de wet zich steeds weer onvoldoende.... Zo moet men steeds nieuwe wetten maken... Het boek, waarin het Recht zijn voorschriften heeft, groeit steeds aan en de wereld zou te klein worden voor alle toekomstige wetboeken" 3). "Uit het ontzettend aantal voorschriften volgt hun onzekerheid... Men heeft ze gegeven, opdat elk eenvoudig mens zou weten waaraan zich te houden.... en toch vormen zich de beste rechtsgeleerden een verschillend oordeel over mijn proces" 4). "Hierbij komt de profetische natuur van het Recht. Het heeft tot taak te beschrijven, hoe mensen zullen handelen en beslissingen daaromtrent op te stellen" 5).

"Wij noemen het Recht vaak de wijsheid onzer vaders. Maar dit is een vreemdsoortige misleiding. Het was even dikwijls de vrucht van hun hartstocht, ijverzucht, kleinzieligheid en van

1) Godwin; p.361; 2),, ,p.771; 3),, ,p.766-767;
4) ,, ,p.768; 5),, ,p.769.

een grenzeloze heerszucht. Zijn wij niet voortdurend genoodzaakt, die zogenaamde wijsheid onzer vaders te veranderen en om te werken? Haar onderblootlegging van haar onwetendheid en onderveroordeling van haar onverdraagzaamheid te verbeteren? 1) Wetgeving, zoals ze gewoonlijk wordt begrepen, is geen zaak van menselijke competentie. De rede is onze enige wetgeefster en haar voorschriften zijn onveranderlijk en overal dezelfde 2). De mensen kunnen niets meer doen dan het Recht uitleggen en verklaren; verder is geen enkele macht ter wereld in staat, tot wet te maken, wat niet de eeuwige gerechtigheid reeds lang te voren tot wet heeft gemaakt" 3).

"Nu moet wel toegegeven worden, dat wij onvolkomen, onwetend en slaven van de schijn zijn" 4). Maar "welke misstanden er ook steeds uit de hartstochten der mensen mogen ontstaan, de invoering van vaste wetten kan niet het rechte geneesmiddel zijn" 5). "Zolang iemand in de wetten der gehoorzaamheid is gevangen, en gewoon is, zijn schreden naar die van een ander te richten, zullen zijn verstand en zijn geestkracht blijven sluimeren. Wens ik hem in zijn volle energie op te richten? Ik moet hem dan leren, zich zelf te voelen, voor geen autoriteit te buigen, zich omtrent zijn grondbeginselen helderheid te verschaffen en zich over zijn gedrag rekenschap te geven" 6).

II. HET WELZIJN DER GEMEENSCHAP GEBIEDT DAT HET IN TOEKOMST IN DE PLAATS VAN HET RECHT, ZELF VOOR DE MENS WET ZIJ.

"Wanneer iedere schelling van ons vermogen, elk uur van onze tijd en elke aanleg van onze geest reeds door de onveranderlijke voorschriften der gerechtigheid 7), dat wil zeggen van het algemene welzijn 8), haar bestemming hebben ontvangen 9), dan kan geen ander voorschrift meer over hen beschikken. Het ware principe, dat in de plaats van het recht moet treden, ligt in de onbepaalde heerschappij van de rede" 10).

1) Godwin, p. 773; 2),, ,, p. 166; 3),, ,, p. 381; 4),, ,, p. 774; 5),, ,, p. 775; 6),, ,, p. 776; 7),, ,, p. 151; 8),, ,, p. 121-81; 9),, ,, p. 151; 10),, ,, p. 773.

"Daartegenover kan men er zich niet op beroepen, dat onze wijsheid beperkt is. Men kan niet veronderstellen, dat er heden ten dage geen mannen zouden zijn, die geestelijk even hoog staan als het Recht.... Maar wanneer er inderdaad mannen onder ons zijn, wier wijsheid gelijk staat met die van het Recht, zo zal er wel ter nauwernood aangevoerd kunnen worden, dat de waarheden, die ze ons hebben mede te delen, daarom minder waard zijn, daar ze voortkomen uit de rede die hen schraagt" 1).

"De gerechtelijke beslissingen, die onmiddellijk na de afschaffing van het Recht zouden vallen, zouden weliswaar van de vroegere niet veel verschillen. Ze zouden berusten op vooroordeel en gewoonte. Maar de gewoonte zou met haar middelpunt langzamerhand ook haar kracht verliezen. De genen, wie de beslissing ener vraag toevertrouwd was,, zouden zich steeds meer bewust worden, dat de gehele zaak aan hun vrij oordeel is overgelaten, en op deze wijze zouden zij noodzakelijk er toe komen, de berechtiging van tot nu toe onaangetochten beginselen aan hun onderzoek te onderwerpen. Hoe meer ze het gewicht van hun taak en de volkomen vrijheid van hun onderzoek zouden gevoelen, des te groter zou hun kennis worden. Een gelukkige orde der dingen met onafzienbare gevolgen zou intreden; het blind geloof zou vallen en het rijk der onbewolkte gerechtigheid zou komen" 2).

IV. Staat

I. DAAR GODWIN HET RECHT ABSOLUUT VERWERPT, MOET HIJ NOODZAKERLIJKERWIJZE EVEN ABSOLUUT DE STAAT VERWERPEN. JA, HIJ BESCHOUWT HEM ALS EEN RECHTSINSTELLING, DIE HET WELZIJN DER GEMEENSCHAP GEHEEL IN 'T BIJZONDER IN DE WEG STAAT.

Men grondt de Staat gedeeltelijk op geweld, gedeeltelijk op goddelijk recht, gedeeltelijk op overeenkomst 3). Maar "de eerste onderstelling betekent zonder twijfel, dat men volstrekt uit-

1) Godwin, p. 773-774; 2),, ,, p. 778; 3),, ,, p. 140-141.

sluit elke eeuwige en onvoorwaardelijke gerechtigheid; want ze verklaart elke regering recht van bestaan te hebben, die macht genoeg heeft, om haar voorschriften door te zetten. Zij maakt aan alle staatswetenschap een gewelddadig einde en schijnt de mensen aan te bevelen, zich kalm te buigen onder de tegenwoordige slechte instellingen, en zich niet het hoofd te breken over verbeteringen. De tweede onderstelling is dubbelzinnig, betekent of hetzelfde als de eerste en leidt alle bestaande macht, zonder onderscheid, van god af; of ze is zolang volstrekt waardeloos, tot een criterium is gevonden, waaraan men de door god goedgekeurde regeringen van andere kan onderscheiden" 1) De derde onderstelling eindelijk zou betekenen, dat iemand in staat zou zijn, aan een ander 'leiding van zijn geweten en de beoordeling van zijn plichten over te dragen' 2). "Wij kunnen echter van onze zedelijke bekwaamheden geen afstand doen; zij zijn een soort van eigendom, dat wij noch verkopen, noch wegschenken kunnen; en bijgevolg kan geen enkele regering haar macht van een oorspronkelijk verdrag afleiden" 3).

"Elke regering komt tot op zekere hoogte overeen met hetgeen de Grieken tirannie noemden. Het enige onderscheid bestaat daarin, dat in despotisch geregeerde landen de macht een gelijkmatige druk op onze geest uitoefent, terwijl in republieken onze geest een grotere mate van waakzaamheid behoudt en de macht veeleer de stroom der publieke opinie volgt" 4). Staatsinstellingen hebben altijd tot op zekere graad de uitwerking, de werkzaamheid van onze geest te verminderen, en haar ontwikkeling te beperken" 5). "We moesten nooit vergeten, dat alle regering een kwaad is en de onttroning van het eigen oordeel en het persoonlijke geweten der mensheid betekent" 6).

II. HET WELZIJN DER GEMEENSCHAP EIST, DAT EEN SOCIAAL SAMENLEVEN DER MENSEN ALLEEN OP GROND VAN ZIJN EIGEN VOORSCHRIFTEN IN DE PLAATS VAN DE STAAT TREDE.

1) Godwin, p.141; 2),, ,,p.148; 3),, ,,p.149;
4) ,, ,, p.172; 5),, ,,p.185; 6),, ,,p.180.

1. De mensen zullen ook na de afschaffing van de Staat sociaal samenleven. "Tussen maatschappij en Staat moet zorgvuldig onderscheiden worden. De mensen verenigen zich allereerst om elkander te steunen" 1), eerst later trad in deze verenigingen ten gevolge van dwalingen en slechtheid van enkele weinigen de dwang op. "Maatschappij en Staat zijn in zichzelf verschillend en van verschillende oorsprong. De maatschappij is ontstaan door onze behoeften, de Staat door onze slechtheid. De maatschappij is in elk geval een zegen, de Staat is in het beste geval een noodzakelijk kwaad" 2).

Maar wat zal in een "maatschappij zonder regering" 3) de mensen te zamen houden? In elk geval geen belofte 4). Geen belofte is in staat mij te binden; want of hetgeen ik beloofde is goed en dan moet ik het ook zonder belofte doen; of het is kwaad en dan kan ook de belofte me niet daartoe verplichten 5). "Dat ik een fout heb begaan, verplicht mij niet, mij ook nog aan een tweede schuldig te maken" 6). "Nemen wij aan, dat ik voor een goed en waardig doel een som gelds heb beloofd. In de tijdruimte tussen de belofte en de vervulling ervan zie ik een groter en edeler doel voor mij, dat gebiedend mijn medewerking eist. Aan welk doel zal ik de voorrang geven? Aan dat hetwelk 't verdient. Een belofte kan in dit geval geen wijziging aanbrengen. De waarde der dingen moet mij leiden en niet een buiten mij liggende en vreemde overweging. Geen op mij genomen verplichting kan haar gebiedende aanspraak veranderen" 7).

De mensen zullen in de toekomst door "de gemeenschappelijke overweging der belangen van het geheel" 8) bijeen worden gehouden. Dit beantwoordt in hoge mate aan het welzijn van de gemeenschap. "Dat een volk het waagt zijn taak van gemeenschappelijke overweging te vervullen, is een schrede voorwaarts, en deze schrede moet noodza-

1) Godwin, p.79; 2),, ,,p.79; 3),, ,,p.788;
4) ,, ,, p.163; 5),, ,,p.151; 6),, ,,p.156;
7) ,, ,, p.151; 8),, ,,p.161-162.

kelijk leiden tot verbetering van het karakter van de enkeling. Dat mensen zich verenigen, om voor de waarheid te getuigen, is een schoon bewijs voor hun deugd. En dat de enkeling, hij moge ook nog zo groot zijn in eigen oog, zich aan de steun van de gemeenschap moet onderwerpen, bevestigt ten minste uiterlijk het grote grondbeginsel, dat ieder zijn eigen persoonlijk voordeel heeft op te offeren voor het welzijn der gemeenschap 1).

2. De gemeenten moeten klein zijn en zo weinig mogelijk met elkaar omgang hebben.

Overall moeten kleine streken zelfstandig de regeling hebben over haar aangelegenheden 2). "Een vereniging van mensen kan, zolang zij gehoorzaamt aan de geboden der rede, niet de minste behoefte gevoelen, haar gebied uit te breiden" 3). "Al die soorten van kwaad, die aan de Staat als zodanig verbonden zijn, worden door uitbreiding van het gebied, waarover zijn macht uitstrekt, buitengewoon verergerd, maar daarentegen verzacht, zo spoedig deze tot een klein gebied beperkt blijft. Eerzucht, die in het eerste geval zo verschrikkelijk is als de pest, vindt in het laatste geen plaats. Beroeringen onder het volk kunnen, als de golven van de zee op een grote vlakte, de vreselijkste uitwerkingen hebben, maar zo ze binnen enge grenzen gesloten blijven, zijn ze zo onschadelijk als de golven van een klein meer. Matigheid en billijkheid zijn de karakteristieke kenmerken van kleine kringen" 4). - "De wens, ons gebied uit te breiden, naburige Staten te overwinnen of in toom te houden, ons door list en geweld boven hen te verheffen, berust op voordeel en misleiding. Macht is geen geluk. Zekerheid en vrede zijn verkieselijker dan een naam, voor welke volkeren sidderen. De mensen zijn broeders. Wij verenigen ons in de een of andere streek of onder een bijzonder klimaat, omdat onze innerlijke rust of onze verdediging tegen de brutaliteit van een gemeenschappelijke tegenstand dit vereist.

1) Godwin, p.164-165; 2),, ,, p.561; 3),, ,, p.566;
4) ,, ,, p.562;

Maar de naijver der volkeren is een voortbrengsel van onze verbeelding" 1).

De kleine zelfstandig bestuurde gebieden moeten zo weinig mogelijk onderling betrekkingen onderhouden. "Het verkeer van de individuen onder elkander kan niet levendig en vrij genoeg zijn; maar voor maatschappelijke lichamen is het van gener waarde, dat ze veel met elkaar te doen hebben, in zoverre dit niet nodig is geworden door afdwaling of geweld. Met deze opvatting zijn tegelijk de hoofdonderwerpen van die geheimzinnige en verwarde staatskunst verdwenen, die tot nu toe de regeringen heeft beziggehouden. Officieren van land- en zeemacht, gezanten, en zaakgelastigden en al die kunstgrepen, die men uitgevonden heeft, om andere volkeren in toom te houden, in hun geheimenissen door te dringen, hun plannen te door kruisen, bonden en tegenbonden te sluiten, zijn overbodig geworden" 2).

3. Maar hoe zal in de toekomstige maatschappij de taak worden vervuld, die thans de Staat uitoefend? "Onder deze soorten van taak hebben slechts twee recht van bestaan; ten eerste de onderdrukking van onrecht, dat binnen het gemenebest tegen enkele leden wordt uitgeoefend 3), en dan de oplossing van twisten tussen de verschillende gebieden 4) en de gemeenschappelijke verdediging tegen aanvallen van buiten" 5).

"Van deze dubbele taak kan slechts de eerste een duurzame aanspraak op ons maken. Er zou volkomen aan voldaan worden door een jury, die over de aanrandingen van de leden persoonlijk, en over de eigendomstwisten onder hen hadden te beslissen" 6). Deze jury zou niet volgens een of andere rechtsorde hebben te beslissen, maar overeenkomstig de rede 7).

- "Het zou weliswaar een misdadiger gemakkelijker vallen, zich aan ene zo nauw-begrensde rechtspraak te onttrekken, en op het eerste gezicht zou het derhalve noodzakelijk kunnen toeschijnen,

1) Godwin, p.559; 2),, ,, p.561; 3),, ,, p.564;
4) ,, ,, p.566; 5),, ,, p.564. 6),, ,, p.564-565;
7) ,, ,, p.773, 778, 779-780.

dat de naburige gemenebesten of rechtsgebieden op gelijke wijze werden bestuurd of althans ongeacht hun eigen, regeringsvorm gereed waren, zich met ons tot afzondering of verbetering van een misdadiger te verenigen, wiens tegenwoordig gedrag hen en ons in gelijke mate benadeelt. Maar hiertoe is geen overeenkomst en nog minder een gemeenschappelijke hoogste macht van node. Algemene gerechtigheid en gemeenschappelijk voordeel verbinden de mensen vaster dan documenten en zegelen" 1). De tweede taak zou zich slechts van tijd tot tijd aan ons voordoen. "Twisten tussen verschillende gebieden zouden het toppunt aller dwaasheid zijn, maar toch kunnen ze voorkomen; tot de bijlegging ervan zou er overeenstemming moeten heersen tussen de verschillende gebieden, waardoor de geboden der gerechtigheid zouden worden duidelijk gemaakt en zo nodig afgedwongen" 2). Ook vijandelijke aanvallen zouden zulke eensgezindheid noodzakelijk maken en wat dit betreft, op die twisten gelijken" 3). Derhalve "zouden er nu en dan nationale vergaderingen moeten plaats hebben, dat wil zeggen, vergaderingen voor het doel, enerzijds de twisten tussen de verschillende gebieden te beslechten, anderzijds de beste maatregelen tot afweer van vijandelijke aanvallen te beramen" 4). -"Maar men zou van haar zo weinig mogelijk gebruik moeten maken" 5). Want ten eerste beslist in zulk een vergadering het aantal stemmen, en, wanneer het goed gaat, geven daarin de grootste zwakhoofden niet zelden ook de oneerlijkste beoeleningen de doorslag" 6). Ten tweede worden gewoonlijk de leden bij hun besluiten geleid door allerlei buiten hen gelegen motieven en niet alleen door de resultaten van hun eigen vrije nadenken 7). Ten derde zijn ze genoodzaakt hun kracht aan beuzelarijen te verkwisten, terwijl het hun onmogelijk is, bewijsgronden kalm op hen te laten inwerken 8). Daarom zouden nationale vergaderingen "of slechts bij buitengewone aan-

1) Godwin, p. 565; 2), , , p. 566; 3), , , p. 566;
4), , , p. 573-574; 5), , , p. 573-574; 6), , , p. 569-569, 571-572; 7), , , p. 569-570; 8), , , p. 570-571.

leidingen verkozen moeten worden, zoals de dictator der Romeinen, of slechts op vastgestelde tijden moeten bijeenkomen, bijvoorbeeld op een bepaalde dag van het jaar, met het recht, de zittingen binnen zekere grenzen voort te zetten. Het eerste zou echter verre te verkiezen zijn" 1).

Waarin zou echter de macht van die nationale vergaderingen en de jury's bestaan ?

De mensheid is door de tegenwoordige inrichtingen zo verdorven, dat in de beginne de afkondiging van bevelen en een zekere mate van dwang noodzakelijk zouden zijn; later zou het voldoende zijn, dat de jury's een zekere schikking voor twisten voorstelden, en dat de nationale vergaderingen zich ertoe beperkten, tot medewerking in de dienst der gemeenschap op te roepen 2). Wanneer echter de jury's ten slotte ophielden beslissingen te nemen en er zich mede tevreden stelden, raad te geven, wanneer de macht langzamerhand ging liggen en nog slechts de rede regeerde, zouden we dan niet een of andere dag ervaren, dat de jury's en elke andere openbare inrichting overbodig zijn geworden ? Zal niet de redenering van één verstandige man evenveel uitwerken als die van twaalf ? Zou niet iemands geschiktheid, zijn bureu te onderwijzen, ook zonder de formaliteit van een verkiezing voldoende bekend zijn ? Zou er dan nog veel ondeugd verbeterd en nog veel kwade trouw overwonnen moeten worden ? Dit is een der gedenkwaardigste schreden van de menselijke vooruitgang. Met welk een verrukking moet de goed ontwikkelde mensenvriend de gelukkige tijd tegemoet zien, wanneer de Staat zal zijn verdwenen, die ruwe machine, welke de enige en voortdurende oorzaak der menselijke ondeugden is geweest en welke zo menigvuldige gebreken met zich brengt, die slechts door haar volkomen vernietiging kunnen worden opgeheven" 3).

1) Godwin, p. 574; 2), , , p. 576-578;
3) , , , p. 578-579.

V. Eigendom

I. OP GROND VAN ZIJN ONVOORWAARDELIJKE VERWERPING VAN HET RECHT MOET GODWIN NOODZAKELIJKERWIJZE OOK DE EIGENDOM ZONDER ENIGE BEPERKING VERWERPEN. DE EIGENDOM, OF ZOALS HIJ ZICH UITDRUKT, "HET TEGENWOORDIGE EIGENDOMSSYSTEEM" 1), DAT WIL ZEGGEN, DE TEGENWOORDIG DOOR HET RECHT GEGEVEN VERDELING VAN GOEDEREN, SCHIJNT HEM ZELFS EEN RECHTSRICHTING, DIE HET WELZIJN VAN DE GEMEENSCHAP BUITENGEWOON BENADEELT. "De wijsheid van wetgevers en volksvertegenwoordigingen is gebruikt om de onzinnigste en erbarmelijkste verdeling van Eigendom te scheppen, evenzeer spottend met de menselijke natuur als met de grondbeginselen der gerechtigheid" 2).

Het tegenwoordige eigendomssysteem verdeelt de goederen op de meest ongelijkmatige en daarbij nog op de willekeurige wijze. "Om wille van het toeval der afkomst hoopt het op één enkele mens monsterachtige rijkdom. Wanneer iemand van bedelaar tot welgesteld man opklimt, weet men gewoonlijk dat hij deze verandering niet juist aan zijn eerlijkheid of nuttigheid heeft te danken. De vlijtigste en werkzaamste leden der gemeenschap valt het dikwijls moeilijk genoeg hun familie voor de honger te vrijwaren" 3). "En wanneer ik het loon van mijn arbeid ontvang geeft men mij honderd maal meer voedsel dan ik verteren en honderd maal meer kleren, dan ik dragen kan. Waar is hier de gerechtigheid? Wanneer ik de grootste weldoener van het menselijk geslacht ben, is dat een reden om mij te geven wat ik niet nodig heb, vooral wanneer mijn overvloed duizenden van het grootste nut zou kunnen zijn?" 4).

Deze ongelijkmatige verdeling van goederen druist geheel tegen het welzijn der gemeenschap in. Ze houdt de geestelijke vooruitgang tegen. "De ophoping van eigendom treedt de macht der gedachte in het stof, dooft de vonken van het genie en

1) Godwin, p. 794; 2),, ,, p. 803; 3),, ,, p. 794; 4),, ,, p. 795.

drijft de grote massa der mensen in eindeloze onzure zorgen, behalve dat ze de rijke de heilzaamste en krachtigste drijfveren van zijn werkzaamheid ontnaemt" 1); en met zijn overvloed kan hij "niets kopen dan dwaze glans en afgunst, niets dan het treurige genoeg, de arme als aalmoes datgene terug te geven, waarop de rede deze een onbetwistbaar recht verleent" 2).

De ongelijkmatige verdeling van goederen is echter ook een hinderpaal voor de zedelijke vervolmaking. Bij de rijke kweekt ze eerzucht, ijdelheid en pocherij, bij de arme echter gewelddadigheid, slaafsheid en arglistigheid en als gevolg daarvan afgunst, boosheid en wraak 3). "De rijke staat daar als het enig voorwerp van algemene achting en eerbied. Voor niets tellen matigheid, reinheid, en vlijt, voor niets de meest verheven geestesgaven en de gloeiendste mensenliefde, wanneer gij in slechte omstandigheden verkeert. Rijkdom te verwerven en ten toon stellen is de algemene hartstocht" 4). "Het geweld zou zeker reeds lang voor rede en beschaving het veld hebben geruimd, maar de ophoping van eigendom heeft zijn rijk bevestigd" 5). "Dat één mens datgene in overvloed bezit, waaraan een ander gebrek heeft, is een rijke bron van misdaad" 6).

II. HET WELZIJN DER GEMEENSCHAP EIST, DAT DE VERDELING VAN GOEDEREN ALLEEN OP GROND VAN ZIJN VOORSCHRIFTEN IN DE PLAATS VAN DE EIGENDOM TREDE. Wanneer Godwin voor het, door deze voorschriften de enkeling toegewezen aandeel in de goederen de uitdrukking eigendom bezigt, dan geschiedt dit slechts in overdrachtelijke zin; in de eigenlijke betekenis kan als eigendom slechts een door het Recht toegewezen aandeel van goederen worden aangeduid.

Volgens de geboden van het welzijn der gemeenschap nu moet ieder mens de middelen hebben goed te leven.

1) Godwin, p. 806; 2),, ,, p. 795; 3),, ,, p. 811, 810; 4) ,, ,, p. 802; 5),, ,, p. 809; 6),, ,, p. 809.

1. "Wat is het criterium, dat te beslissen heeft, of een zaak, die tot het welzijn der mensheid bruikbaar is, uw of mijn eigendom zal zijn? Er is slechts één antwoord: de gerechtigheid" 1). "De wetten van de verschillende landen beschikken over de eigendom op duizend verschillende wijzen; maar slechts één van deze kan het meest de rede nabij komen" 2).

De gerechtigheid eist, in de eerste plaats, dat ieder mens de middelen tot leven heeft. "Onze dierlijke behoeften bestaan, dat is sedert lang uitgemaakt, in voedsel, kleding en woning. Wanneer gerechtigheid ook maar enige betekenis zal hebben, dan kan er niets ongerechter zijn, dan dat één mens datgene in overvloed bezit, waaraan een ander gebrek lijdt. Maar de gerechtigheid blijft hierbij niet staan. Iedereen heeft, zover de goederenvoorraad van de gemeenschap reikt, niet slechts aanspraak op de middelen tot leven, maar op de middelen tot een goed leven. Het is onrechtvaardig, dat één mens werkt tot de verwoesting van zijn gezondheid of van zijn leven toe, terwijl een ander in overvloed zwelgt. Het is onrechtvaardig, dat een mens niet de tijd heeft zijn geest te beschaven, terwijl een ander geen vinger roert tot het welzijn der gemeenschap" 3).

2. Zulk een "toestand van gelijkheid van eigendom" 4) zou het welzijn van de gemeenschap in de hoogste mate bevorderen. Dan "zou de arbeid tot een lichte last worden, zodat hij veeleer het aanzien van een ontspanning en lichaamscefening zou aannemen" 5). "Iedereen zou een eenvoudig maar gezond leven leiden; iedereen zou door de matige oefening zijn lichamelijke krachten, zijn opgeruimdheid van geest bewaren; niemand zou incen-zakken van moeheid; allen zouden de tijd hebben de mensvriendelijke impulsies der ziel aan te kweken en haar gaven in het streven naar volmaking de vrije ontwikkeling laten" 6).

1) Godwin, p. 789; 2),, ,, p. 790; 3),, ,, p. 790-791; 4) ,, ,, p. 821; 5),, ,, p. 821; 6),, ,, p. 806.

"Hoe hoog en verheven zou de ontwikkeling van ons verstand zijn, wanneer het veld van de wetenschap aan allen open stond... Men mag natuurlijk wel aannemen, dat geestelijke ongelijkheid in zekere graad zou blijven bestaan; maar men mag er zich toch wel van overtuigd houden, dat de geesten van zulk een tijdperk al hetgeen tot hiertoe werd voortgebracht, ver achter zich zouden laten 1).

En, even groot als de geestelijke, zou ook de zedelijke vooruitgang zijn. De ondeugden, die met het tegenwoordig eigendomssysteem zijn verbonden, "zouden moeten verdwijnen onder een sociale toestand, waarin de mensen in overvloed zouden leven en allen in gelijke mate aandeel hebben aan de gaven der natuur. Kleinzielige zelfzucht zou geen plaats meer vinden. Daar niemand meer over zijn vermogen zou hebben te waken, noch rusteloos zich zou behoeven te kwellen ter bevrediging van zijn behoeften, zou ieder geheel kunnen opgaan in de gedachte aan het welzijn van de gemeenschap. Niemand zou zijn buurman vijandig gezind zijn, omdat er geen voorwerp van vijandschap meer zou bestaan; en zo zou mensenmin de troon innemen die de rede haar aanwijst" 2).

3. Hoe echter zou zulk een verdeling der goederen voor bijzondere gevallen zijn door te voeren?

"Wanneer eenmaal het Recht ware afgeschaft, zou men aanvangen, de billijkheid na te speuren. Gesteld nu, dat er onder deze omstandigheden een erfenistwist voor de rechter werd gebracht en dat de oude wetgeving aan vijf erfgenamen, **ieder** voor een gelijk gedeelte, de erfenis zou toewijzen. De rechters zouden de behoeften en levens-toestand van ieder hunner onderzoeken. De eerste is, onderstellen wij, een eerlijk man en komt vooruit in de wereld; hij is algemeen geacht en van een vergroting van zijn vermogen zou hij noch voordeel, noch genot hebben. De tweede is een ongelukkige, die de nood drukt en de tegenspoed overweldigt, de derde is weliswaar arm, maar zonder zorgen; maar zijn goede wil drijft hem er toe,

1) Godwin, p. 307; 2),, ,, p. 810.

een betrekking te verlangen, waarin hij van groot nut kan zijn; om deze op zich te nemen, heeft hij behoefte aan een bedrag, dat gelijkstaat met twee vijfde van de erfenis. Eén der partijen is een ongetrouwde vrouw; nakomelingen zijn van haar niet meer te verwachten. De laatste is een onbemiddelde weduwe, die een talrijke familie heeft te onderhouden. Wanneer deze twist om een erfenis aan de vrije beslissing van onbevooroordeelde rechters is overgelaten, zouden ze zich noodzakelijk de vraag moeten voorleggen: welke gerechtigheid is in de vroegere, geen onderscheidmakende verdeling?" 1) En hun antwoord zou niet twijfelachtig kunnen zijn.

VI. Verwozenlijking

DE VOOR HET WELZIJN DER GEMEENSCHAP NOODZAKELIJKE VERANDERING MOET ZICH VOLGENS GODWIN ZÓ VOLTREKKEN, DAT DIEGENEN, DIE DE WAARHEID HEBBEN ERKEND, DE ANDEREN OVERTUIGEN VAN DE NOODZAKELIJKHEID DER VERANDERING VOOR HET WELZIJN DER GEMEENSCHAP, EN DAT HIERDOOR RECHT, STAAT EN EIGENDOM VANZELF VERDWIJNEN EN DE NIEUWE TOESTAND INTREEDT.

I. Het is slechts nodig de mensen te overtuigen, dat het welzijn der gemeenschap de verandering eist.

1. Iedere andere weg is te verwerpen. "De wapens, welke met gelijke kans op de uitslag van beide zijden kunnen worden aangewend, zullen voor ons oordeel altijd verdacht zijn. Daarom moeten wij alle geweld met tegenzin aanzien. Wanneer wij af dalen in het perk van de strijd, dan verlaten wij het zekere gebied van de waarheid en laten de beslissing over aan de luim van het toeval. De phalanx van de rede is niet te verwonden; zij rukt voorwaarts met rustige, zekere tred en niets is in staat, haar te weerstaan. Laten wij echter onze rede rusten en grijpen wij het zwaard, dan wordt het anders. Wie kan in het geraas en

1) Godwin, p. 779-780.

tumult van burgeroorlog zeggen, of de uitslag vóór of tégen hem zal zijn? Wij moeten daarom zorgvuldig onderscheid maken tussen belering en opstoking van het volk. Verontwaardiging, boosheid, en hartstocht moeten wij terugwijzen en slechts koele overweging, helder oordeel en onverschrokken uiteenzettingen verlangen" 1).

2. Het is er om te doen, de mensen zoveel mogelijk algemeen te overtuigen. Slechts wanneer dit slaagt, zullen de gewelddadigheden te vermijden zijn. "Waarom zagen de revoluties in Amerika en Frankrijk alle standen en klassen van mensen zo goed als eensgezind, terwijl het verzet tegen Karel den Eerste ons volk in twee gelijke partijen verdeelde? Omdat de laatste in de zeventiende, de eerste beweging echter aan het einde van de achttiende eeuw plaats vond. Omdat ten tijde der omwentelingen in Amerika en Frankrijk de filosofie reeds enkele van de grote waarheden der staatkunde had ontwikkeld en onder invloed van SYDNEY en LOCKE, van MONTESQUIEU en ROUSSEAU een aantal van denkende en sterke geesten hadden erkend, welk een euvel geweld is. Indien deze revoluties nog later hadden plaats gegrepen, niet één droppel burgerbloed zou door burgerhanden vergoten zijn, in geen enkel geval zou er geweld gebruikt zijn tegenover mensen of dingen" 2).

3. Het middel om de mensen zo algemeen mogelijk van de noodzakelijkheid ener verandering te overtuigen, bestaat in "bewijs en overtuiging. De beste waarborg voor een gelukkig einde is in een vrije onbepaalde opheldering gelegen. In dit strijdperk moet steeds de waarheid overwinnen. Willen wij alzo de sociale instellingen der mensheid verbeteren, dan moeten wij door woord en schrift trachten te overtuigen. Deze werkzaamheid heeft geen grenzen, deze inspanning duldt geen onderbreking. Elk middel moet aangewend worden, niet zozeer om de opmerkzaamheid van de mensen te boeien en hen door overreding voor onze mening te winnen, als wel, om elke hinderpaal der gedachte te verwijderen en de tempel der wetenschap en het

1) Godwin, p. 203; 2), , , p. 203-204.

veld van onderzoeking voor iedereen open te stellen" 1).

"Twee grondbeginselen zou daarom de mens voor ogen moeten houden, wie de wedergeboorte van zijn geslacht ter harte gaat, namelijk de vooruitgang van elk uur met betrekking tot de ontdekking en het zaaien der waarheid als bestaande te beschouwen en gewillig jaren te wachten, vóór hij op de uitvoering van zijn leer aandringt. Bij al zijn voorzichtigheid is het mogelijk, dat de ongeduldige menigte de kalme, stille gang der rede vooruitijlt, in dat geval zal hij niet de omwenteling veroordelen, die zich enkele jaren vóór het door de wijsheid aangewezen tijdstip voltrekt. Maar, wanneer hij de strenge voorzichtigheid laat heersen, zo kan hij zonder twijfel menige overhaaste poging verijdelen en de algemene rust aanmerkelijk verlengen" 2).

"Dit betekent niet, zoals men zou kunnen geloven, dat de verandering in onze toestanden onafzienbaar ver ligt. De natuur der menselijke dingen is van die aard, dat grote veranderingen plotseling intreden en grote ontdekkingen onverwachts, als het ware toevallig, worden gedaan. Wanneer ik de geest van een jong mens vorm, wanneer ik mij moeite geef die van een oudere te beïnvloeden, zo zal het lange tijd schijnen, als had ik weinig uitgewerkt, en de vruchten zullen zich vertonen, wanneer ik ze het minst verwacht had. Het rijk der waarheid komt zachtken. Het zaad der deugd kan nog opkomen, wanneer men het al verloren waande" 3). Wanneer de echte mensenvriend slechts onvermoeid de waarheid verkondigt en waakzaam elk beletsel van haar vooruitgang onder de ogen ziet, dan heeft hij alle redenen, met een kalm hart een spoedige en gunstige uitslag tegemoet te zien" 4).

II. Wanneer de overtuiging, dat het welzijn van de gemeenschap een verandering van onze toestanden eist, eerst algemeen is doorgedrongen, dan zullen Recht, Staat en Eigendom vanzelf geheel

1) Godwin, p. 202-203; 2),, ,, p. 204; 3),, ,, 223;
4) ,, ,, p. 225.

verdwijnen, om plaats te maken voor de nieuwe toestand. "De algehele hervorming, die nodig is, is niet slechts een tijdelijke, maar een toekomstige hervorming. Ze kan ter nauwernood als een daad worden beschouwd. Ze bestaat in een algemene verlichting. De mensen voelen hun toestand en hun ketenen verdwijnen als een droombeeld. Wanneer het uur van de beslissing slaat, zal er geen zwaard behoeven getrokken en geen vinger verroerd te worden. De tegenstanders zullen te weinigen in getal en te zwak zijn om zich tegen de algemene gezindheid der mensheid te verzetten" 1).

Op welke wijze kan de verandering van onze toestanden bijvoorbeeld plaats grijpen?

1. "Toen in Frankrijk de Nationale Conventie haar werkzaamheden begon, meende men daar algemeen, dat ze slechts een wetsontwerp had te ontwerpen dat daarna aan de districten zou moeten worden voorgelegd en eerst na de toestemming van deze als wet zou kunnen worden beschouwd" 2).

"Deze gedachte stelt de eis op de voorgrond, dat niet slechts grondwetten, maar ook alle wetten, aan de goedkeuring der districten onderworpen zouden moeten worden. Wanneer echter de toestemming der districten voor enig besluit niet slechts een schijnbare mag zijn, dan mag de behandeling ervan in de districten op generlei wijze worden beperkt... Het is dan weliswaar niet gemakkelijk, het einde van deze handelwijze te voorzien; enkele districten zullen met sommige artikelen ontevreden zijn; en heeft men om hun wil deze artikelen veranderd, dan is de wet misschien juist hierdoor andere districten minder aannemelijk geworden" 3).

"Zo leidt het grondbeginsel van de toestemming der districten, zij het ook misschien gelukkigerwijze slechts schrede voor schrede, onmiddellijk tot oplossing van alle regeringen" 4).

Het is inderdaad "wensenswaardig, dat de belang-

1) Godwin, p. 222-223; 2),, ,, p. 657-658;
3) ,, ,, p. 658-659; 4),, ,, p. 659-660.

rijkste besluiten van volksvertegenwoordigingen onderworpen zijn aan de goed- of afkeuring van de vertegenwoordigde districten; en dat wel om dezelfde redenen, die het wenselijk maakt, dat ook de besluiten van districten binnen een niet al te verre toekomst slechts nog voor die individuen gelden, die er mede instemmen" 1).

2. Dit systeem zou ten eerste de uitwerking hebben, dat het wetsvoorstel zeer kort zou uitvallen. Er zou spoedig blijken, dat de vrije toestemming van een groot aantal districten tot een onvangrijk wetboek niet te verkrijgen zou zijn; en het hele wetsvoorstel zou volstaan met een vaststelling der indeling van het land in districten met een gelijk getal bewoners en een onder over de verkiezingsperiode voor de nationale vergadering; ja deze laatste bepaling zou nog evengoed achterwege kunnen blijven 2).

Een tweede uitwerking zou zijn, dat men het spoedig een overbodige omweg zou vinden, wetten, die zonder betekenis voor de gemeenschap zijn, tot leuring aan de districten te zenden, en dat men het alzo in zoveel gevallen als maar mogelijk is, aan de districten zou overlaten, haar wetten zelf te maken. "Zo zou datgene, wat tevoren een groot rijk met eenvoudige wetgeving was, spoedig veranderen in een confederatie van kleinere republieken, in welke een algemeen congres of een raad van amphiktyonen het samenwerken bij buitengewone gelegenheden zou mogelijk maken" 3).

"Een derde uitwerking zou bestaan in het langzame einde van de wetgeving. Een talrijke vergadering uit verschillende provincies van een groot gebied saamgekomen en als enige wetgeefster van dit gebied aangesteld, maakt zich onmiddellijk een overdreven voorstelling van de menigte wetten, die nodig zijn. Een grote stad weifelt onder de invloed van koopmansnijver niet lang, voor schriften te geven. Maar de bewoners van een kleine buurtschap, die nog enigszins eenvoudig en

1) Godwin, p. 660; 2), , , p. 660-661;
3) , , , p. 661-662.

natuurlijk leven, zouden spoedig ertoe komen, algemene wetten voor onnodig te houden, en de zaken, die ze te beslissen hebben, liever volgens de aard van elk bijzonder geval, dan volgens voor alle vastgestelde grondbeginselen beoordelen" 1).

Een vierde uitwerking zou daarin gelegen zijn, dat de opheffing van de Eigendom in de hand zou worden gewerkt. "Alle vereffening van rang en stand begunstigt in hoge mate de vereffening van het bezit" 2). Zo zouden niet slechts de lagere, maar ook de hogere standen de ongerechtigheid van de tegenwoordige verdeling van de Eigendom inzien 3). "De rijken en groten sluiten volstrekt niet de ogen voor het uitzicht op een algemeen geluk, wanneer hun dit slechts in die duidelijkheid en aantrekkelijkheid wordt getoond, waarvoor ze vatbaar zijn" 4). Maar ook in zoverre ze misschien slechts zouden denken aan hun inkomsten en hun genietingen, zou hun toch wel duidelijk worden gemaakt, dat het vergeefs is, de waarheid te weerstaan en gevaarlijk, de haat van het volk op zich te laten, en dat het voor henzelve het beste zou zijn, ten minste tot concessies te besluiten 5).

1) Godwin, p. 662; 2), , , p. 888; 3), , , p. 888-889;
4) , , , p. 882-883; 5), , , p. 883-884.

A. H. Mittenboud

A N A R C H I S M E

1. De leer van GODWIN
2. " " " PROUDHON
3. " " " STIRNER
4. " " " BAKOENIN
5. " " " KROPOTKIN
6. " " " TUCKER
7. " " " TOLSTOI
8. DE ANARCHISTIESE LEERSTELLINGEN

P. H. M. M. M. M. M.

408

uitgave:

DE VRIJE
ANARCHISTISCH TIJDSCHRIFT

wilgenstraat 58b rotterdam 11

ANTILOPE OMSLAG

7061 grijsmarbre
70x100 cm 105 kg per 500 vel

300 gram per m²